

Komentaras

2015 10 08

Kodėl gyventojai neįaučia kainų mažėjimo?

Lietuviai – vieni iš nedaugelio europiečių, netikinčių kainų mažėjimu. Priešingai, daugelis įsitikinę, kad kasdinių prekių ir paslaugų kainos nuolat auga. Statistikos departamento duomenimis, vartotojų kainų indeksas (VKI), kuris apima populiariausias Lietuvoje vartojamas prekes ir paslaugas, jau kurį laiką fiksuoja defliaciją. Naujausiais duomenimis, infliacija šalyje rugsėjo mėnesį sudarė -1 proc.

Statistikos fiksuojamą kainų mažėjimą lemia kelios priežastys: kritusios žaliavų kainos ir Rusijos ekonomikos nuosmukis. Apžvelkime jas detaliau.

Pasaulio žaliavų kainos neria žemyn

Pagrindinių žaliavų kainos pasaulyje smarkiai krito. Labiausiai akcentuojama pinganti nafta, kurios kaina per metus susitraukė beveik perpus. Tačiau gerokai atpigo beveik visų pasaulyje prekiaujamų žaliavų, ypač metalų, kaina. Žymiai sumažėjusi metalų ir kitų žaliavų paklausa Kinijoje ir kitose besivystančiose šalyse bei didelės investicijos į gavybą lėmė rekordinį šių žaliavų kainų smukimą.

Rusijos ekonomika – ant menčių

Rusijos ekonomika paguldyta ant menčių: ūkis traukiasi, žaliavų kainos varo į neviltį, žemyn ritasi rublio kursas, gyventojų perkamoji galia bliūkšta. Dėl ekonominių sankcijų Europos rinkoje atsiradusi perprodukcija laikinai sumažino maisto produktų kainas. Sumažėjusi gyventojų perkamoji galia ir prekių paklausa Rusijoje lėmė eksporto smukimą, kuris panašiai paveikė ir kitų Europos gamintojų produkciją. Dėl to tiek Lietuvoje, tiek visoje Europoje išaugusi konkurencija priverė gamintojus kiek sumažinti kainas.

Sąnaudos mažėja, o gyventojų išlaidos auga

Kodėl šio teigiamo defliacijos poveikio neįaučia eiliniai gyventojai? Pažvelkime į VKI struktūrą: per metus mažesnės kainos buvo tik trijose kategorijose: transporto, būsto išlaidų (vandens, elektros ir kito kuro) bei maisto produktų. Tačiau ne visi vairuoja automobilius ir pilasi pigesni nei prieš metus kūrą (jo kaina, beje, krito ne taip ryškiai kaip žaliavos, t. y. naftos). O visuomeninio transporto paslaugų tarifai į mažėjančias sąnaudas nereagavo.

Išlaidos, susijusios su būsto išlaikymu, įskaitant elektrą, dujas ir kitą kūrą, yra fiksuojamos vieną kartą per mėnesį, o šiltuoju metų laiku sąskaitos už šildymą, elektrą bei dujas nebūna drakoniškai didelės.

Lieka tik maisto prekės. Beje, kai kurie produktai, palyginti su 2010 m., pabrango beveik trečdaliu, pavyzdžiui, vaisiai, žuvis. Daržovės per metus irgi pabrango 12,4 proc. Visos kitos prekės ir paslaugos per metus taip pat **pabrango**. Tad nieko nuostabaus, kad statistinė defliacija yra tik iliuzinė, o kasdienės gyventojų išlaidos auga.

Ko laukti ateityje?

DNB prognozuoja, kad vidutinė metinė infliacija Lietuvoje kitamet paspartės iki 1,8 proc. Šią žiemą dar spėsime pajusti teigiamą sumažėjusių šiluminės energijos, dujų ir elektros kainų poveikį. Tačiau pamažu atsigaunančios rinkos ir augančios gamintojų bei paslaugų tiekėjų sąnaudos didins kainas. Vienas iš tokių sąnaudų augimo veiksnių Lietuvoje yra jau reguliariu tampantis minimalaus atlyginimo kėlimas. Pavyzdys tarsi iš vadovėlio, kaip iš pirmo žvilgsnio „geri“ valdžios sprendimai tampa „meškos paslauga“ gyventojams.

Jekaterina Rojaka

Vyr. ekonomistė Baltijos šalims
Ekonominių tyrimų departamento vadovė
Mob.tel.+370 612 73515

